

Achtergrond bij de zomerlezingen

In de zomer en het komende najaar staan voor de zondag lezingen uit het evangelie van Matteüs op het rooster. Het oecumenisch leesrooster is zo samengesteld, dat ieder jaar een ander evangelie aan de beurt is. Dat wil zeggen, de drie Matteüs, Marcus en Lucas wisselen elkaar af. Lezingen uit het vierde evangelie, van Johannes, komen meer verspreid voor.

Elk evangelie heeft een eigen karakter. Dat geldt ook voor de eerste drie, hoewel ze veel op elkaar lijken. Ze vertellen vaak dezelfde verhalen over Jezus, met slechts kleine afwijkingen in de details. Maar juist die kunnen van betekenis zijn. Het evangelie van Johannes vertelt andere verhalen en heeft ook een heel andere stijl.

Alleen al dit gegeven, laat zien dat de evangeliën niet zo maar levensbeschrijvingen van Jezus zijn. Ze zijn geschreven met de bedoeling om hun lezers te overtuigen, meer dan om ze te informeren. Het is propagandaliteratuur. Daarom is de vraag die je bij de uitleg van het evangelie moet stellen ook niet in de eerste plaats of dat echt allemaal zo gebeurd en gezegd is. De vraag is, wat wil dit verhaal, deze passage mij, vandaag, in mijn situatie, zeggen? Welke boodschap hoor ik er in, en overtuigt die mij (of niet)? Dan wordt Bijbellezen pas spannend, en ... lonend.

Bij deze benadering, helpt het als je een beetje weet van de achtergrond en opbouw van elk van de evangeliën. Want ook die achterliggende structuur doet mee in het overtuigingspel.

Matteüs heeft bijvoorbeeld een paar karakteristieke eigenschappen. De eerste is dat het dicht tegen de joodse traditie aanstaat. Jezus wordt getypeerd als een soort tweede Mozes. Evenals Mozes wordt hij als kind al bedreigd door de boze koning (de farao – Herodes). Als hij zijn Bergrede uitspreekt, lijkt hij op Mozes die het volk vanaf de berg Sinai de Tien geboden doorgaf. Een tweede bijzonderheid is dat Matteüs zelfde soort verhalen clustert. Hij laat Jezus een aantal grote redevoeringen houden, waarvan de Bergrede een voorbeeld is. Ook groepeert hij de meeste gelijkenissen in één redevoering. Dat het om vijf grote redes gaat, is waarschijnlijk ook een verwijzing naar de traditie, de vijf boeken van de Tora – het hart van de Joodse bijbel. Verder maakt Matteüs gebruik van literaire technieken, zoals herhalingen, verwijzingen naar oudtestamentische teksten (130 keer!), gebruik van vaste elementen (bv. de berg, plek van onderwijs, van de verheerlijking, van de broodvermenigvuldiging, enz.) en vaste uitdrukkingen, bv. het koninkrijk van de hemel, een manier van zeggen die dicht tegen het Hebreeuws aanligt.

Zo valt er veel meer te zeggen over achtergrond en eigenheid van het eerste evangelie. Wist u trouwens dat de volgorde waarin de vier evangeliën in onze Bijbel staan, is bepaald door hun lengte? Dat Marcus, als kortste evangelie, meteen achter Matteüs staat, is omdat men indertijd dacht dat Marcus niet meer was dan een korte samenvatting van het langere Matteüs.

Inmiddels weten we dat Marcus van de vier de oudste is, en dat dit evangelie als bron heeft gefungeerd voor de overige, dus misschien wel daarom op de eerste plaats zou moeten komen.

Hoe meer je ontdekt over achtergronden en bijzonderheden, hoe rijker de evangeliën worden. Tenminste, dat is mijn ervaring. Het kan helpen om deze bijzondere geschriften beter toegankelijk te maken.

